

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας

Ενότητα 10: Μεταβυζαντινή Εποχή / Βενετοκρατία -
Τουρκοκρατία - Κείμενα με αυξημένο ειδικό βάρος

Ελένη Καραντζόλα

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας

ΔΙΑΛΕΞΗ 10

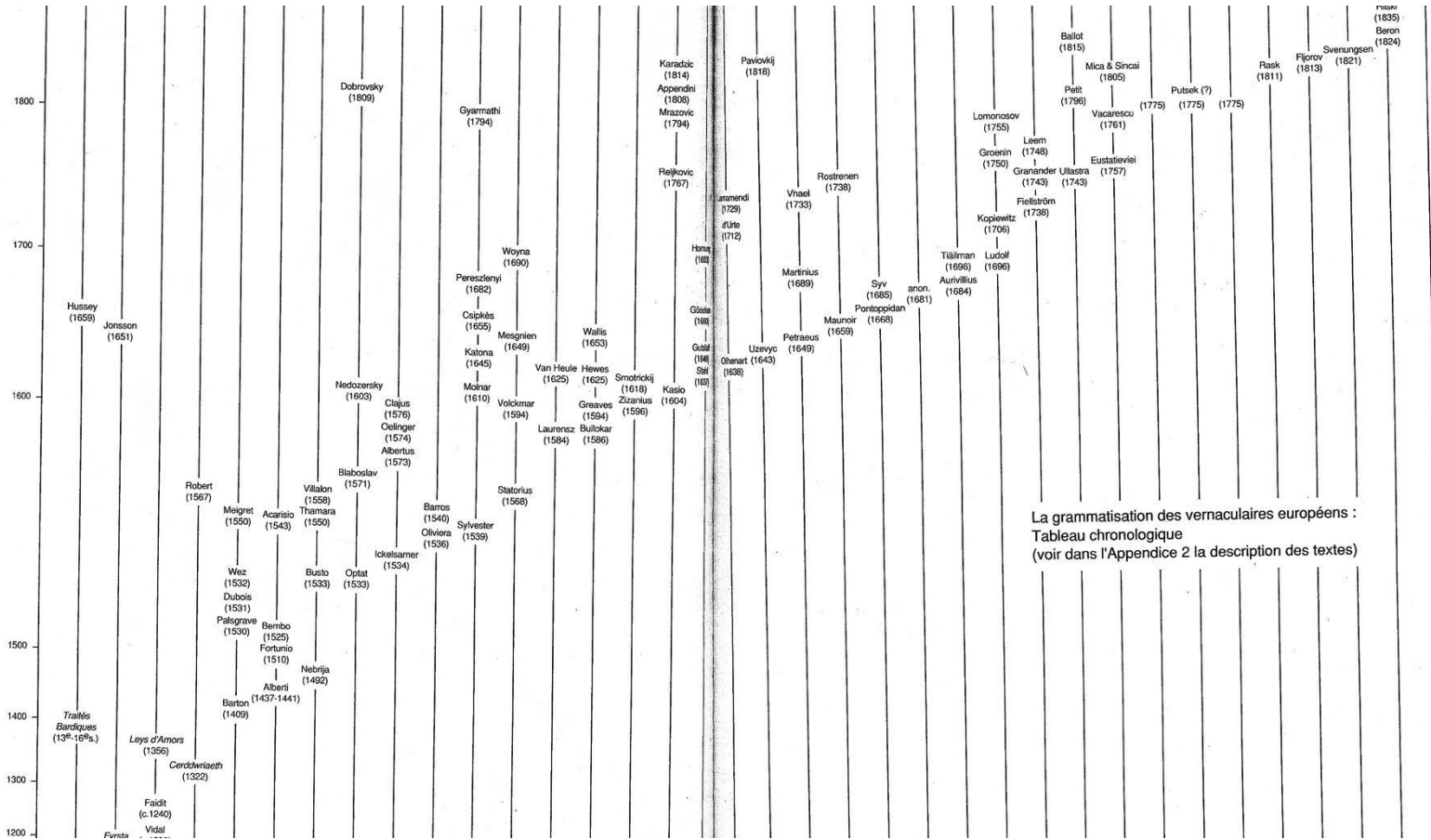
Τέλη 15^{ου} αι. – 17^{ος} αι. μ.Χ.

ΜΕΤΑΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΕΠΟΧΗ
ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΙΑ - ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

- Κατάκτηση της Πόλης από Οθωμανούς, μετακίνηση λογίων στην Ιταλική χερσόνησο.
 - Ανακάλυψη τυπογραφίας (συνύπαρξη με χειρόγραφα).
 - Συνάντηση λόγιας ελληνικής παιδείας και δυτικής Αναγέννησης:
 - επιστροφή στις κλασικές γλώσσες
 - ανάδειξη καθομιλούμενων γλωσσών
- **δεύτερη τεχνογλωσσική επανάσταση** (μετά τη γραφή): εξοπλισμός των καθομιλούμενων γλωσσών με λεξικό / γραμματική, καθώς εκτοπίζουν τις αρχαίες γλώσσες από τα πεδία χρήσης που κατείχαν επί αιώνες.

Γραμματικοποίηση ευρωπαϊκών γλωσσών

La grammatisation des vernaculaires européens :
Tableau chronologique
(voir dans l'Appendice 2 la description des textes)

ΔΗΜΩΔΗ Κείμενα

→ **Πολλαπλασιασμός κειμένων σε δημώδη λόγο**

- Πεζά κείμενα (και όχι μόνο έμμετρα, όπως την προηγούμενη περίοδο).
- Από διάφορες γεωγραφικές περιοχές (Κων/λη, Κρήτη, Επτάνησα, Κυκλάδες, κ.α.), όπου αποτυπώνονται και *διαλεκτικά* χαρακτηριστικά.
- Διάφορα κειμενικά είδη:
αγιολογικά / ερμηνευτικά / διδαχές / αφηγηματικά /
φιλολογικά / ιστορικά-χρονογραφικά / πορτολάνοι /
επιστημονικά / νομικά / έγγραφα / επιστολές

ΚΕΙΜΕΝΑ ΜΕ ΑΥΞΗΜΕΝΟ ΕΙΔΙΚΟ ΒΑΡΟΣ

Γραμματική

«Γραμματική της τε κοινής
των Ελλήνων γλώσσης»
του Κερκυραίου Νικόλαου
Σοφιανού

Η πρώτη συνειδητή προσπάθεια
ρύθμισης της δημώδους
ελληνικής στον γραπτό λόγο.

→ Πολύτιμες πληροφορίες για
τη μορφολογία του ονοματικού
και ρηματικού συστήματος.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

BIBAIION ΠΡΩΤΟΝ

Γραμματική ἔναί μία τέχνη ὅπου μᾶς παιδεύει
να γράφομεν καὶ νὰ λαλοῦμεν ὀρθά.

Γράμμα ἔναί τὸ μικρότερον μέρος ὅπου νᾶναι
στὴν φωνὴν τοῦ ἀνθρώπου· εἶναι δὲ ὅλα τὰ γράμματα εἴκοσι
τέσσερα : α, β, γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ,
τ, υ, φ, χ, ψ, ω.

Περὶ τοῦ πῶς μερίζονται
τὰ εἴκοσι τέσσερα γράμματα.

Ἀπὸ τούτα ἑπτὰ μὲν φωνέντα ὀνομάζονται : α, ε, η, ι,
ο, υ, ω, καὶ μερίζονται εἰς μακρὰ δύο : η καὶ ω μέγα· εἰς
βραχέα δύο : ε ψιλὸν καὶ ο μικρόν· εἰς δίχρονα τρία : α, ι,
υ ψιλόν. Ἀπὸ τούτα γίνονται δίφθογγοι ἕξ η : αι, αυ, ει, ευ,
οι, ου.

Περὶ τῶν συμφώνων.

Τὰ δὲ λοιπὰ δεκατὰ λέγονται σύμφωνα : β, γ, δ, ζ, θ,
κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ, τ, φ, χ, ψ.

Μη ελληνόγραφα κείμενα

□ Πεντάτευχος της Κων/λης (1547)

Μεταγραφή των 5 πρώτων βιβλίων της Γένεσης στη δημώδη ελληνική που μιλούσαν οι ελληνόφωνοι Εβραίοι της Κων/λης.

→ Μοναδική πηγή για τη φωνητική-φωνολογία της εποχής, καθώς χρησιμοποιείται το εβραϊκό σύστημα γραφής.

Η δεξιά στήλη περιέχει το ελληνικό κείμενο σε μορφή *aljamiado*, η κεντρική το πρωτότυπο εβραϊκό και η αριστερή, την εβραιοϊσπανική απόδοση επίσης σε *aljamiado*.

(συνέχεια)

□ Λατινόγραφα κείμενα

- Κατηχήσεις: μεταφράσεις της ρωμαιοκαθολικής κατήχησης από τα ιταλικά για τις ανάγκες των ελληνόφωνων πιστών («φραγκοχιώτικα»), π.χ. Διδασκαλία Χριστιανική Βικέντιου Καστανιόλα (1595)
- Χφφ κρητικής αναγεννησιακής γραμματείας, π.χ. *Ερωφίλη*, *Φορτουνάτος* κ.ά.

ΜΕΛΕΤΗ της γλώσσας

Ο όγκος του γλωσσικού υλικού επιτρέπει να διερευνηθεί (ακόμη και στατιστικά) η σχέση νεωτερικών τύπων και των ανταγωνιστικών τους παραδοσιακών, καθώς συνυπάρχουν για μακρά περίοδο.

- *Εμφάνιση* νεωτερικού τύπου
- *Κατίσχυση* (υπερισχύει στη χρήση)
- *Γενίκευση*

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

σε εξέλιξη

□ Φωνητική – φωνολογία

- απουσία αφαίρεσης της άτονης αύξησης στους παρελθοντικούς χρόνους, π.χ. *ενόμισε*
- επέκταση ανομοίωσης, *πανδρευθώ > πανδρευτώ*
- διαλεκτικά φαινόμενα, π.χ. ανάπτυξη ημιφώνου στα ρήματα σε *-εύ(γ)ω*

□ Μορφολογία

- πληθ. αρχαίων 3κλιτων σε *-ες*: *πόλες, φύσες*
- κλίση περιτοσύλλαβων σε *-ης*: *την καθαρότητα*
- μεσοπαθητικοί τύποι σε *-(θ)ηκα*: *αποδέκτηκα*

□ Σύνταξη

- Σχηματισμός μέλλοντα
- Επιλογή δεικτών στις δευτερεύουσες προτάσεις